
AUTOMATISERING VAN BIBLIOTHEKEN EN CENTRA VOOR DOCUMENTATIE

Het ABCD systeem voor bibliotheek-automatisering en document management

Egbert de SMET

Project-coördinator, Universiteit Antwerpen

▪ De ABCD-software voor automatisering van bibliotheken en documentatie-centra is inmiddels 3 jaar uit en staat kort voor de publicatie van versie 2.0, de eerste "major" upgrade. De belangrijkste elementen van de achtergrond van de software (geschiedenis en technologie) worden besproken met een verwijzing naar de weinig bekende maar betekenisvolle bijdrage vanuit de Belgisch-Vlaamse bibliotheek-ontwikkelingssamenwerking. Tevens wordt geïllustreerd hoe de ABCD als "software-suite" meer is dan enkel bibliotheek-automatisering want ook kan ingezet worden voor documentaire automatisering in het algemeen, op basis van de structurele openheid ten aanzien van database-schema's van het systeem en de rijke functionaliteit die naast de klassieke bibliotheekautomatisering (catalogus, acquisitie, uitleen...) ook bijvoorbeeld een CMS voor de creatie van een bibliotheek-portaal aanbiedt en in de "Site"-module een geïntegreerde aanbieding van uiteenlopende al-dan-niet bibliografische databases mogelijk maakt. Met betrekking tot de nieuwe versie 2.0 worden de belangrijkste vernieuwingen besproken: nieuwe onderliggende ISIS-versies, Unicode en de "digitale bibliotheek"-optie. Tenslotte worden nog enkele uitdagingen en plannen voor verbeterde community-ondersteuning en distributie van de software geopperd met het oog op een betere levensvatbaarheid van een, zoals bewezen, erg nuttig FOSS-project.

▪ Le logiciel ABCD pour l'automatisation de bibliothèques et centres de documentation est sorti depuis trois ans et s'approche de la publication d'une version 2.0, la première mise à jour "majeure". Les informations d'arrière-plan (histoire et technologie) les plus importantes du logiciel sont décrites avec une référence à la coopération au développement peu connue, mais significative, menée par les bibliothèques aux niveaux belge et flamand. Cet article illustre aussi que l'ABCD comme "suite logicielle" dépasse la simple automatisation de bibliothèques et peut être utilisé dans un contexte plus général d'automatisation documentaire, grâce à l'ouverture structurelle des schémas de base du système et grâce aux fonctionnalités très riches qui incluent en plus de l'automatisation de bibliothèques classique (catalogue, acquisitions, prêt...) également des possibilités comme un CMS pour la création d'un portail de bibliothèques, rendant possible, dans le module "site web", une offre intégrée de bases de données bibliographiques ou autres. L'article discute également des nouveaux développements les plus importants dans la nouvelle version 2.0 : les nouvelles versions ISIS sous-jacentes, Unicode, ainsi que l'option "bibliothèque numérique". Finalement sont avancés quelques défis et lignes directrices permettant d'améliorer le soutien de la communauté et la distribution du logiciel, en vue d'accroître la viabilité d'un projet FOSS qui a prouvé son utilité.

Historiek van de software en de Vlaamse input

Terwijl automatisering van bibliotheken in het noordelijke halfrond gaandeweg meer en meer als "passé" wordt beschouwd, een probleem dat namelijk grotendeels is opgelost en wordt weggedrongen door nieuwere, mogelijk zelfs interessantere uitdagingen zoals repositories en digitale bibliotheken, blijft het een moeizame opdracht die met veel vallen en opstaan wordt aangegaan in de bibliotheken in het Zuiden. In India bijvoorbeeld - toch een land met een zekere ontwikkeling en zelfs faam inzake ontwikkeling en gebruik van IT - blijven er nog steeds duizenden kleinere bibliotheken die nog hun eerste stappen terzake moeten zetten, met name in de sfeer van schoolbibliotheken en lokale "openbare" bibliotheken. Terwijl in academische bibliotheken in 1997 nog gold dat minder dan de helft geautomatiseerd was¹ mag men stellen dat de situatie inmiddels fel verbeterd is, zie bijvoor-

beeld de lijst van meer dan 3000 geautomatiseerde bibliotheken in India², maar toch ook vandaag nog problematisch blijft qua beschikbare deskundigheid en implementatie³.

In de universitaire bibliotheken in het Zuiden, zoals de afdeling Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (UOS) van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) die aantreft in een 20-tal partner-instellingen voor haar werking in zowel Afrika, Latijns-Amerika als Zuid-Oost Azië, is er meestal wel al ervaring met automatisering maar lang niet altijd met succes. Veelal wordt met een eenmalige project-ondersteuning een dure software aangekocht (dat wil zeggen een licentie tot gebruik ervan) die enkele jaren later moeilijk onderhoudbaar blijkt, al was het maar vanwege de jaarlijkse onderhoudskosten die typisch ong. 15% van de aankoopprijs bedraagt. Als men weet dat sommige systemen tienduizenden euro's kosten en bovendien vaststelt dat de bedrijven die zulke software "commercialiseren" meestal in Afrika en

dergelijke nauwelijks reële ondersteuning kunnen geven aan overigens ook gemiddeld gebrekkig gekwalificeerde bibliotheek-ITers wordt het probleem duidelijk: er is nauwelijks sprake van duurzame oplossingen en het blijft achterhinken op een in onze contreien steeds gesofisticeerder wordende en impressionante technologische ontwikkeling waarin web-integratie met LDAP (voor gebruikerstoegang), allerlei webservices (niet eens merkbaar vanwege de enorme snelheid van de internet-verbindingen) en full-text toepassingen quasi gemeengoed zijn geworden.

Enkele jaren geleden, in 2008, boog de "expertengroep Bibliotheekontwikkeling" van de VLIR/UOS zich over deze problematiek, vanuit de vaststelling dat ook in de eigen projecten de problematiek een meer consistente aanpak verdient en dient vermeden te worden dat oplossingen al te zeer "ac hoc", vanwege bindingen met eigen systemen (bijvoorbeeld VUBIS voor de Vrije Universiteit Brussel) of toevallige promotor-gebonden beleidskeuze's, worden aangeboden. Aan ondergetekende, lid van die expertengroep, werd gevraagd via een project en in de meer en meer aanvaardbaar geworden traditie van "vrije en open software" (FOSS) een meer gecoördineerde oplossing uit te werken.

Vanuit de vaststelling dat heel veel bibliotheken (en documentatiecentra) in het Zuiden werken met de toen nog door UNESCO ontwikkelde en ondersteunde *ISIS*-technologie en de ruime ervaring daarin van ondergetekende, werd geopteerd voor deze technologie als basis, en aldus ontstond het project *DOCBIBLAS* (Development Of and Capacity Building in Isis-Based Library Automation Systems). Na een openbare aanbesteding waarin de toen drie belangrijkste *ISIS*-ontwikkelomgevingen, namelijk de Poolse groep die voor *FAO WEBLIS* en *WebAGRIS* ontwikkelde, een Duits initiatief *Open-ISIS* en het Braziliaanse BIREME instituut als onderdeel van WHO, actief werden betrokken, werd gekozen voor de al bij al rijpere BIREME-technologie. In Latijns-Amerika vertegenwoordigen de BIREME-systemen zoals de "Virtual Health Library" en SciELO zowat de grootste documentaire informatie-systemen, alle gebaseerd op de *ISIS*-technologie zoals uitgewerkt door BIREME. Dezelfde technologie wordt ook gebruikt voor het beheer van expertise, projecten en professionele "events". De toen al bestaande technologieën voor web-gebaseerde publieke zoekinterfaces (iAH), management van seriële publicaties (Secs-Web) en website-creatie waarmee alle in de VHL betrokken landen hun portal aanbieden werden in een "suite" gebundeld en extern configureerbaar gemaakt, zodat enkel nog een centrale administratie-module met gegevens-invoer ("catalogisering") en uitleenfuncties ontbraken om een volledige bibliotheek-

automatisering te kunnen opzetten. Met de VLIR/UOS financiering en de BIREME-expertise werd aldus de "suite" *ABCD* geboren, waarbij in de naamgeving zelf (*Automatisación de Bibliotecas y Centros de Documentación*⁴) al gerefereerd wordt naar een wat ruimere doelstelling dan de strikt genomen bibliotheek-automatisering: zoals het in de *ISIS*-traditie gebruikelijk is zou de voor documentatie-centra typische aanpak van sterker ontwikkelde inhoudelijke ontsluiting met abstracts en dergelijke deel uitmaken van de objectieven. Zo bood *ISIS* al "full-text" indexering en -retrieval aan lang voor het via het Web en *Google* zo populair werd en inmiddels bijna als evident wordt beschouwd waardoor ook populaire databases als MySQL die functionaliteit zij het wat artificieel overnamen. Het mag ook gezegd dat *ISIS* met haar eigen database-model al heel lang het "No-SQL" model, dat de laatste jaren met nieuwe producten zoals *Google BigTable*, *Apache Cassandra*, *Mongo-DB*, *Berkeley DB* en *Couch-DB* duidelijk aan belangstelling heeft gewonnen en nu ook door SQL-databases wordt geadopteerd⁵, "avant-la-lettre" dus, heeft uitgevonden en geïmplementeerd.

De Vlaamse inbreng bleef niet beperkt tot de VLIR/UOS financiering en de projectleider: via de stuurgroep *DOCBIBLAS*, waarin een aantal Vlaamse experts zetelden, werd de ontwikkeling "gestuurd" bijvoorbeeld op basis van een aantal professionele criteria zoals compatibiliteit met MARC, OAI, MODS, Z39.50 en Unicode. Al bij een eerste voorstelling van de software op een workshop in Brussel (maart 2009) bleek de belangstelling bij de VLIR/UOS partnerbibliotheken groot: 10 van de toen 14 partners bleken geïnteresseerd. Na de officiële lancering van de software in Brazilië einde 2009 vervoegden nog enkele nieuwe partners de groep en heeft het project zodus impact gehad op 14 partners in zowel Afrika (Mozambique, Tanzania, Kenia, Ethiopië) als Latijns-Amerika (Cuba, Ecuador, Bolivia en Peru), dit ondermeer ook via een resem workshops en bezoeken ter plekke door de leden van de stuurgroep en de projectpromotor. Daarbuiten heeft de *ABCD* software inmiddels ook grote delen van de vele bestaande *WinISIS*-gebruikers de overstap naar het volledig Web-gebaseerde *ABCD*-systeem doen wagen, zodat de betekenisvolle bijdrage vanuit Vlaanderen ook ruimer kan worden erkend.

Momenteel, voorjaar 2013, wordt de laatste hand gelegd aan een tweede "major" upgrade: versie 2.0. In wat volgt zullen we enkele aspecten van zowel de bestaande als de nieuwe functies belichten.

Functionaliteit van de ABCD-Suite

Zoals al uit de inleiding blijkt is de *ABCD*-software gebaseerd op de volgende basis-technologieën:

- *ISIS* als "No-SQL" database omgeving, wat een grote flexibiliteit laat combineren met krachtige indexeer- en formatter-functies (met enkel voor de leentransacties mogelijk gebruik ook van SQL-varianten als *MySQL*, *PostgreSQL*...)
- *WWW*: alle modules zijn volledig web-browser gebaseerd zodat de software overal kan worden gebruikt
- *PHP* als programmeertaal met onderdelen *Java* voor de speciale ("geavanceerde") uitleen-module.

Anders dan bijvoorbeeld de succesvolle *KOHA*-software voor open-source bibliotheek-automatisering, blijft *ABCD* de *Windows*-optie aanbieden naast de *Linux* optie. Het gebruik van *Linux* in vele kleinere bibliotheken waar de desbetreffende *Linux*-kennis simpelweg ontbreekt is nu eenmaal nog erg problematisch en ondanks de hoge extra druk op de ontwikkeling (er zijn namelijk ook nog zowel 32- als 64-bits versies van zowel *Linux* als *Windows*) blijft dit een belangrijke positiebepaling voor *ABCD*. Daardoor kan *ABCD* zowel in grotere server-omgevingen als in heel eenvoudige locale PC-toepassingen (met "localhost" in *Windows*) gebruikt worden.

Het "suite"-karakter betekent dat elk van de suite-onderdelen los van de andere kan gebruikt worden (bijvoorbeeld ook haar zijn eigen configuratie heeft) maar een meerwaarde kennen indien gecombineerd met andere onderdelen, net zoals dit het geval is voor *Microsoft Office* of *LibreOffice* als bekende voorbeelden van software-suites. Zo kan men stellen dat het hele netwerk van de Virtuele Gezondheidsbibliotheek de modules "Site" en "OPAC" gebruiken zonder voor het beheer van de databases *ABCD Central* te hanteren, terwijl er ook voorbeelden zijn van gebruikers van enkel de *Secs-Web* module voor tijdschriftenbeheer en van de *EmpWeb*-uitleenmodule.

Een plaatje kan verduidelijken hoe de "Central" module dan weer op zich, naast de andere, voldoende is voor een kleine bibliotheek met daarin immers de belangrijkste functies als sub-

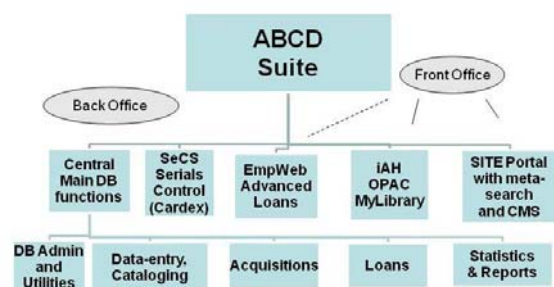

Fig. 1: De *ISIS* software familie.

modules: zie op fig. 1.

Een speciale vermelding verdient de dubbele implementatie van de uitleen-module: terwijl de "standaard"-module als onderdeel van de centrale weliswaar alle uitleen-functies aanbiedt (lenen, verlengen, reserveren, terugnemen, boetes, regelgeving...) en dit ook kan voor verschillend gestructureerde catalogi en gebruikersbestanden, biedt *EmpWeb* daarenboven de mogelijkheden tot directe (web-service) links met externe databases in SQL-formaat, gebruikers en transacties ook in SQL-formaat opgeslagen en meervoudige uitleen-regelsystemen, georganiseerd als "beslissingen" netjes op een (editeerbare) "rij" gezet in zgn. "pijplijnen" met als uiteindelijke resultaat, na toepassingen van alle regels, het al dan niet uitvoeren van de transactie.

Het dient wel gezegd dat momenteel *ABCD* één generatie achterloopt inzake de information retrieval van de *Biblioteca Virtual em Saude* (*BVS*), waar nu namelijk onderdelen worden geïndexeerd met *Lucene* in plaats van met *ISIS* zelf, zodat ook ranking (vooral zinnig in full-text systemen) en clustering toelaat.

Voor wat betreft de catalogiseringsfunctie merken we op dat door de "neutraliteit" van *ISIS* ten aanzien van bibliografische (en andere documentaire) structuren - het "scheme-less" niet-relatieve database gegeven dus - behalve *MARC21* en *UNIMARC* ook andere demostructuren worden meegegeven met de software: bijvoorbeeld *CEPAL* (populair formaat in Latijns-Amerika voor documentatiecentra) en sinds kort ook standaarden van buiten de bibliotheekwereld, bijvoorbeeld *ISADG* voor archieven.

Het belangrijkste kenmerk is evenwel dat systeem-beheerders relatief makkelijk zelf eender welke structuur kunnen aanmaken, gaande van dood-eenvoudige "huis"-bibliotheek structuren (met enkel titel, auteur, trefwoorden bijvoorbeeld) tot eender welke ingewikkelde structuur waarvan een voorbeeld verderop volgt. Dit, opnieuw, als gevolg van de niet-relatieve structuur van de databases in *ISIS*⁶, die immers voor web-toepassingen lang niet altijd is aangewezen. Zo hebben studenten van ondergetekende bijvoorbeeld als oefening databases gemaakt over de Olympische Spelen 2012, familie-stambomen en andere niet-bibliografische toepassingen. We kennen deze mogelijkheid in de commerciële software overigens enkel van bijvoorbeeld *VUBIS-Smart*, niet toevallig ook gebaseerd op een niet-relatieve aanpak.

De ervaring leert dat in bijvoorbeeld Afrika, met gemiddeld genomen veel zwakkere "catalografie"-niveaus, vooral de mogelijkheid records te copië-

ren van (meestal) Library of Congress via de Z39.50 "shared-cataloging" optie een belangrijke troef is. In Jimma University, Ethiopië, bijvoorbeeld, waar door de totaal verschillende taal- en zelfs alfabet-context sommige catalografen nauwelijke Engelstalige boeken aankunnen, heeft dit een geslaagde inhaalbeweging (retro-catalografie) mogelijk gemaakt waarin op korte tijd van een jaar bijna 20.000 titels konden worden ingevoerd, weliswaar door een ploeg catalografen.

Fig. 2: De database toolbar.

De catalograaf beschikt in zijn browser voor haar/zijn dagelijkse werk over een "toolbar" op 2 niveaus: dat van de databases (bijvoorbeeld kopiëren van een record uit een andere database) en dat van de records (bijvoorbeeld kopiëren van actuele record achteraan de database als nieuw record).

Daarnaast geeft de toolbar ook toegang tot na-

Fig. 3: De record-toolbar.

genoeg alle functies die een kleine bibliotheek wil hebben, de noodzaak voor andere modules daarmee grotendeels uitschakelend: (van links naar rechts) bladeren en zoeken in de database, lijsten, records aanmaken en documenten importeren, kopiëren en shared cataloging, rapporten en utilities, statistieken en tenslotte terug naar het hoofdmenu waar onder meer kan gewisseld worden naar de uitleen- of aankoop-module en ook het gebruikersbeheer en beheer van de databases (met veld-, indexeer- en formatteerdefinities) terug te vinden is behalve een vertaalmodule voor zowel schermen als help-teksten.

Voor de "serials control" module (Secs-Web) kunnen als belangrijkste kenmerken worden naar voor geschoven:

- de ingebouwde ISSN-structuur - als uitzondering op de regel hanteert *ABCD* hier dus wel een "gesloten" aanpak met enkel die structuur
- het beheer ervan in grotere netwerken van bibliotheken
- de integratie, indien gewenst, van de tijdschriften in de online-publiekszoekmodule.

Over de "geavanceerde" uitleenmodule hebben we elders apart gepubliceerd⁷, maar samenvattend komt het er op neer dat ten aanzien van de "standaard" uitleenmodule de volgende extra's worden geboden:

- integratie als *MyLibrary* in de OPAC voor consultatie beschikbaarheid en reservatie van

een gevonden werk, een functie die weliswaar vanaf v2.0 ook in de standaarduitleen zal opgenomen zijn;

- mogelijk het gebruik van externe SQL-databases voor de gebruikers (voor de documenten blijft ISIS voorop staan);
- meer geavanceerde mogelijkheden tot het bepalen en activeren van verschillende uitleen-regelsets voor bijvoorbeeld verschillende jaarperiodes of afdelingen.

Deze module maakt echter gebruik van *Java* en servlets (jsp) en een daarvoor gespeciali-

seerde server (*Jetty* maar ook *Tomcat* is mogelijk) en een *JDBC*-compatibele SQL-database voor de transacties zelf, zodat het enkel aanbevolen wordt in grotere organisaties vanwege de extra complexiteit.

Meldenswaard met betrekking tot respectievelijk de OPAC (iAH of "interface for advanced harvesting") en de "Site" zijn enerzijds de directe toegang tot de "OPAC" voor iedere aparte database vanuit de Site en anderzijds de "meta-search" mogelijkheid om in alle zowel intern als extern beschikbare databases geïntegreerd te zoeken. Vooral de mogelijkheid om in die set beschikbare databases ook repositories en lokale digitale bibliotheken (zie verder) op te nemen biedt interessante perspectieven voor een geïntegreerd informatie-aanbod.

Het ingebouwde "Content Management System" geeft de mogelijkheid om zelfs zonder echte HTML- of WWW-kennis een mooie portal op te zetten met centraal daarin de metazoeke-optie over de beschikbare (*ISIS*)databases en respectievelijk links en rechts daarvan de externe relevante URL-links en de communicatie met en voor de gebruikers (met bijvoorbeeld de obligate *Facebook* en *Twitter*-icoontjes). Ook hierover werd apart gepubliceerd⁸.

Een ons inziens cruciale "kwaliteit" van *ABCD* is dat de software meer is dan een software voor "bibliotheek-automatisering". Wij spreken liever over een "document manager" waarmee allerlei soorten documentaire informatie kan worden beheerd en online aangeboden. Ter illustratie daarvan vermelden we bijvoorbeeld het gebruik van *ABCD* in Uruguay als software voor het archief van de medische vereniging, waarmee al hun officiële en interne documenten worden beheerd. De illustratie toont respectievelijk links een werkblad voor de beheerder en rechts een eind-gebruikers zoekresultaat. Een heel ander voorbeeld is het gebruik van *ISIS* door een arts in Irak voor zijn eigen "patientendossiers" beheer!

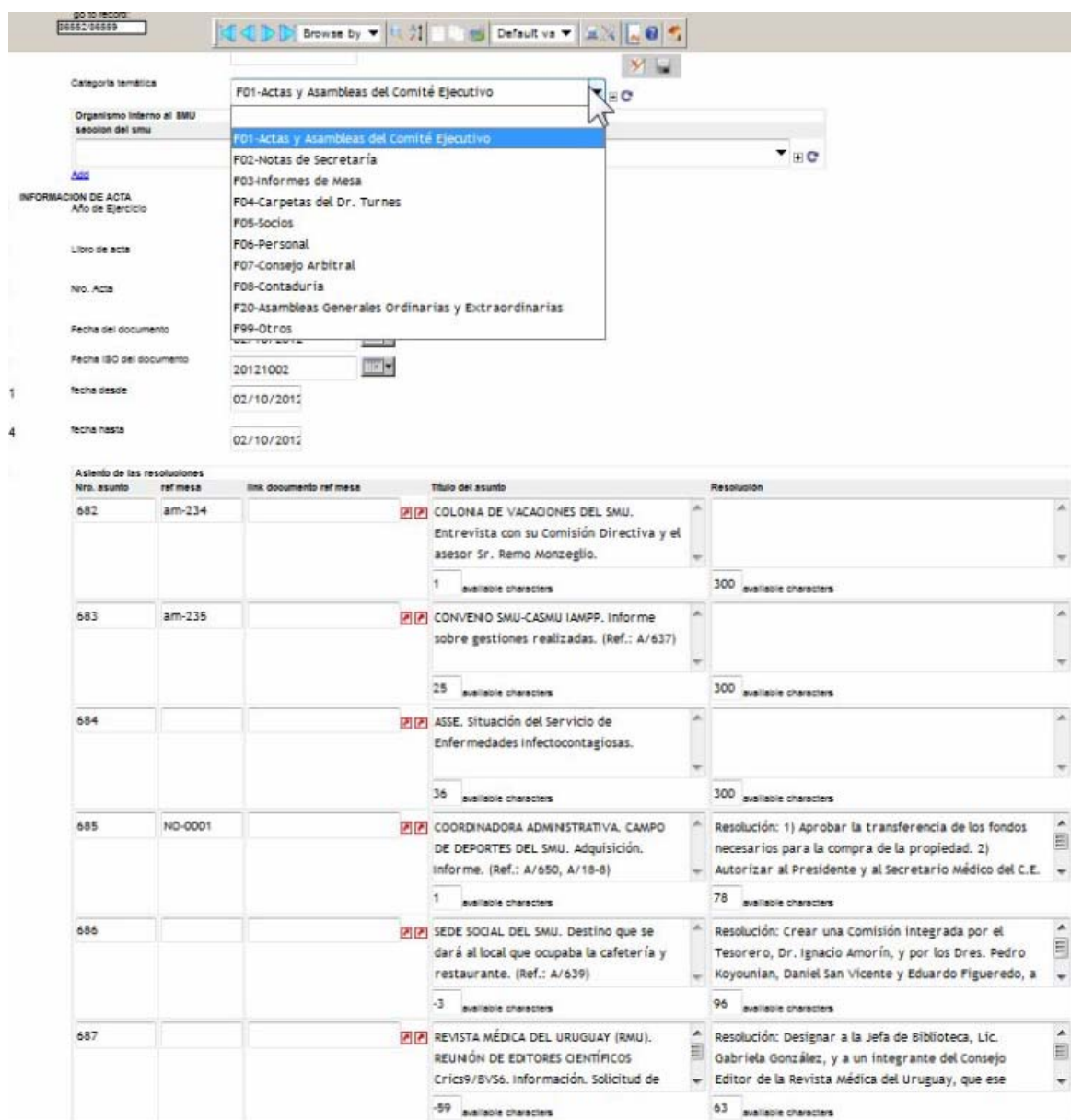

Fig. 4: Werkblad administratief archief.

Nieuwe functies in versie 2.0

Op het moment van schrijven van dit artikel wordt de "laatste hand" gelegd aan een nieuwe versie van de software, de eerste "major" upgrade sinds de initiële publicatie van versie 1.0 in december 2009. Deze "versie 2.0" zal als belangrijkste extra-functionaliteiten de volgende mogelijkheden bieden: het gebruik van verschillende *CISIS*-implementaties en als gevolg daarvan het gebruik van Unicode en Digitale Bibliotheek-versies. We bespreken kort elk van deze elementen hieronder.

Gebruik van verschillende *CISIS*-implementaties

De onderliggende *CISIS*-bibliotheek is de eigen BIREME-implementatie van *ISIS*, geschreven in de C-taal (C en C++) en daarom *CISIS* gedoopt ter onderscheid van de oorspronkelijke op Pascal gebaseerde en nieuwere op Java gebaseerde versies.

Tengevolge van de eigen noden, vooral betrekking hebbend op nieuwe full-text toepassingen, heeft BIREME in verschillende stappen "uitbreidingen" van de basis-technologie geproduceerd, met name inzake de volgende technische kenmerken van de database-technologie:

- langere indexeersleutels (*ABCD* gebruikt standaard 60 tekens, een uitbreiding van de klassieke "30 tekens" van *ISIS*, maar nu kunnen ook sleutels tot 256 tekens worden aangemaakt;
- grotere capaciteit per record: van de oorspronkelijke 8Kb over de typische *WinISIS* records van 32Kb bestaan er nu versies tot 1Mb per record;
- grotere database-capaciteit: omdat *ISIS* - anders dan bijvoorbeeld de nieuwere databases - nog steeds alles opslaat in één "Master"-bestand is de traditionele bovengrens van een bestand in een 16-bits omgeving van 512Mb onvoldoende voor nieuwe toepassingen en zodus werd die capaciteit momenteel uitge-

- breid tot respectievelijk 4Gb en 512Gb, wat normaliter moet volstaan voor een hele poos.
- verschillende indexeer-technieken: gezien de onpopulariteit van "proximity"-operatoren wordt deze geslachtofferd voor een veel snellere en compactere indexeer-methode die meer gepast is voor full-text grotere bestanden.

Voer gebruik van deze verschillende versies in ABCD biedt versie 2.0 de mogelijkheid aan per database een "subfolder" van de cgi-bin (waarin alle executables van de software worden bewaard) te definiëren zodat voor elke database een gespecialiseerde versie kan worden aangesproken. Het is op deze techniek dat de volgende twee nieuwe mogelijkheden zijn gebaseerd.

Fig. 5: Weergave administratief archief-record.

documentformaten gebruikt *ABCD* de Apache-Java extensie *Tika*, die met een weliswaar veel hogere geheugen footprint alle mogelijke documentformaten aankan en, een optie voor toekomstige ontwikkelingen in *ABCD*, ook de metadata kan ophalen uit documenten.

Hoewel tekst-inhouden, dat wil zeggen na uitfilteren van alle niet-tekst zoals afbeeldingen die meestal een veelvoud aan opslagruimte innemen, niet frequent boven de 1Mb per document uitkomen - we spreken dan van "boeken" van honderden pagina's die sowieso beter in stukken kunnen worden behandeld - biedt *ABCD* toch de mogelijkheid om in het PHP-script de opsplitsgrootte van een record te bepalen. Als de tekstinhoud daarboven komt wordt die vervolgens opgesplitst in verschillende records met verwij-

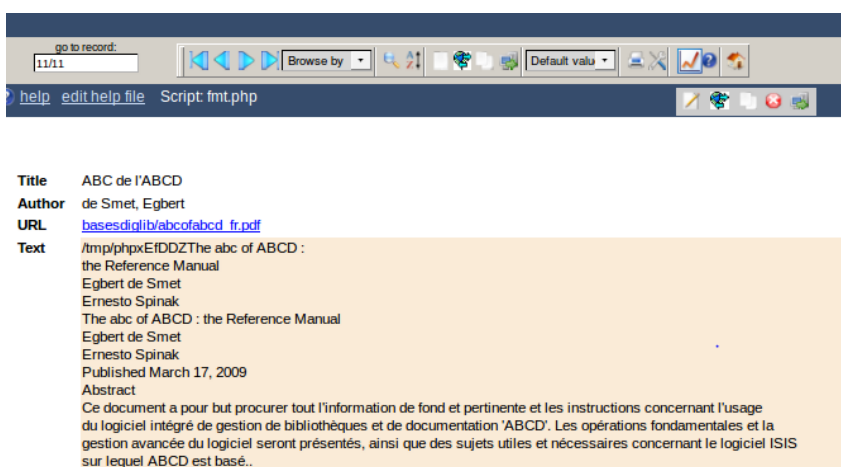

Fig. 8: ABCD digitale bibliotheek: voorbeeld.

zing naar het eerste "moederrecord". Door deze maximale tekst-omvang heel laag te zetten kunnen eventueel ook toepassingen met een grotere granulariteit worden opgezet.

Dit opent ook, in principe, de deur naar "repository"-toepassingen, dat wil zeggen dat documenten - meestal wetenschappelijke - die binnen een instituut worden geproduceerd kunnen beheerd worden in *ABCD*, zonder dat daarvoor een gespecialiseerde andere software (*dSpace*, *Greenstone*...) moet worden aangeleerd en onderhouden. Dit is opnieuw een mogelijke troef voor kleinere bibliotheken waar dergelijke gespecialiseerde IT-kennis nu eenmaal ontbreekt, zeker ook als men weet dat dergelijke repositories geïntegreerd met de catalogus en andere databases kunnen worden ondervraagd in de *ABCD*-Site (de "meta-search" functie). Auto-submissie door auteurs is (nog) niet aan de orde maar zou eventueel gezien de beschikbaarheid van "forms" voor editoren van *ABCD*-records ook met relatief weinig extra moeite kunnen gerealiseerd worden.

In de "librarian's interface" kan de bibliothecaris documenten importeren, metadata editoren, de tekstinhoud bekijken (bijvoorbeeld op relevantie) en opzoeken doen, in de OPAC kan net als in andere databases online gezocht worden met eveneens directe toegang tot het oorspronkelijke document, metadata en full-text opzoeken en relevantie-beoordeling door weergave van de kale tekst (zoals in *Greenstone*). Voor "batch" creatie van zulke collecties biedt *ABCD* een eenvoudig script dat PDF-bestanden in een folder omzet naar een ISIS-database.

Implementatie en evaluatie

Na goed drie jaren ingebruikname van *ABCD* v1.0 en net vóór de lancering van versie 2.0 kan een tussentijdse balans worden opgemaakt. Een enorm probleem doet zich evenwel voor dat altijd al gewogen heeft op de verspreiding van *ISIS*-gebaseerde software en de monitoring daarvan: de meeste *ISIS*-gebruikers zijn "silent partners" met dikwijls nog slechte internet connectiviteit, typisch voor helaas nog vele Zuidere landen, zwakke professionalisering en deels daardoor weinig participatie in professionele activiteiten en fora. De continue statistieken bijvoorbeeld van het bewonderingswaardige initiatief van Marshall Breeding in zijn website¹⁰ geven een fel naar onder vertekend beeld, simpelweg omdat vele *ISIS*-gebruikers, en bij uitbreiding dus nu ook *ABCD*-gebruikers, in alle stilte hun ding doen met de software, passief de ruime "*ISIS*-discussielijst" volgen (waarop nog steeds ruim 1500 intekenaars zijn) maar dikwijls mooie dingen bereiken hoewel te bescheiden of te professioneel onzeker blijven om het aan de buitenwereld te tonen of zelfs nog maar te rapporteren.

Binnen de universitaire bibliotheek-context, nochtans niet de habitat van de duizenden *ISIS*-gebruikende instituten, kunnen we wijzen op het feit dat in sommige landen *ABCD* een vooraanstaande rol speelt: in Cuba bijvoorbeeld werd de software geselecteerd voor zowel het netwerk van hoger onderwijs instituten als gezondheidszorginstituten, in Mozambique, de Caraïben en Kenia ontstaan netwerken op basis van, om er maar enkele te noemen.

In Brazilië is ondertussen de eerste variant, namelijk een qua CSS-styling geheel herwerkte maar functioneel grotendeels gelijkwaardige implementatie van *ABCD* onder de naam Suite-Saber gepubliceerd.

Fig. 9: Suite Saber (ABCD kloon).

In Bolivia en Brazilië wordt onze handleiding *ABC of ABCD* uitgegeven als handboek voor de opleidingen bibliotheekwetenschap (zie illustratie), een mooiere erkenning is nauwelijks denkbaar. Zoals eerder in de inleiding al aangegeven is het ABCD-initiatief binnen de (Vlaamse) VLIR/UOS context een succes: méér dan de helft van de partner-bibliotheken hebben ervoor geopteerd, soms ook commerciële software daarvoor opzij zettend. Dit is evenwel een erg breekbaar succes want door de onvermijdelijk trage ontwikkeling -

volledig op vrijwilligheid gebaseerd nu na de stopzetting van de VLIR/UOS financiering en door onder meer de defensieve rol die BIREME binnen de Verenigde Naties is moeten gaan opnemen met fel gereduceerde budgetten - kunnen er evengoed afhakers komen. Nog te weinig blijikbaar zijn bibliothecarissen ervan overtuigd dat zij behalve hun boeken-collectie (die bijvoorbeeld evengoed perfect kan worden be-

heerd met iets als KOHA) ook als "informatie-managers" andere databases zouden moeten kunnen beheren, bijvoorbeeld inzake projecten, expertise, onderwerpsgerelateerde websites, activiteiten..., en die zo mogelijk geïntegreerd met de eigen (boeken)collectie aan hun gebruikers moeten aanbieden. Binnen de institutionele context wordt er ook nog te weinig van uitgegaan dat ook

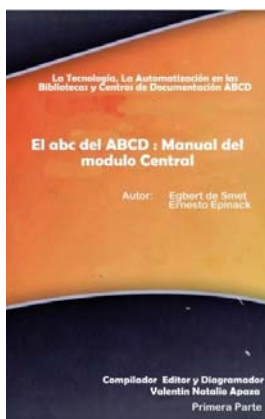

Fig. 10: ABCD Manual Spaans.

Fig. 11: ABCD Manual Engels.

het archief en zelfs het museum in dezelfde software omgeving kan worden beheerd en geautomatiseerd, waarvoor schotten tussen institutionele afdelingen en diensten moeten worden afgebroken.

Een andere les die we geleerd hebben en nog steeds leren is dat het opleiden van bibliothecarissen tot systeembeheerders een zeer moeizame taak blijft. In grotere instituties waar men over echte IT-ers beschikt stoten we dikwijls op onbegrip vanwege de hen onbekende database-omgeving (in IT-opleidingen wordt nog steeds qua databases nauwelijks iets anders vermeld dan SQL) of denken ze - een fout die we ook in Europa decennia gelden maakten - dat ze de bibliotheek er wel snel eventjes konden bijnemen, het "is tenslotte maar een simpele database"... terwijl in kleine organisaties teveel dagelijks werk opleiding en bijscholing in de weg staat. Desondanks is er veel meer vraag naar opleiding dan wat we momenteel kunnen aanbieden.

Nieuwe distributie-technieken (bijvoorbeeld via mirror-servers in verschillende continenten), een interactieve WIKI-omgeving voor Q&A (questions and answers) en hulp aan gebruikers zijn de belangrijkste ingrediënten van de nieuwe planning qua *ABCD* management waarmee we momenteel bezig zijn. Alle kleine beetjes, en van veel meer kan een software als *ABCD* enkel dromen, kunnen en zullen helpen vanuit de overtuiging dat het hoe dan ook de moeite loont.

Besluit

Als besluit willen we graag stellen dat de indien niet overheersende, dan toch in ieder geval cruciale rol die vanuit Vlaanderen dankzij VLIR/UOS is gespeeld met betrekking tot de ontwikkeling en promotie van de ABCD-software, zondermeer mag aanleiding geven tot enige fierheid. Terwijl ook andere - mogelijk veel belangrijkere (FOSS-) initiatieven in Vlaanderen werden geboren (*Drupal* CMS, de *OpenURL* implementaties *SFX* en *V-Link*, ...) maken ook significant deel uit van de geschiedenis van ABCD en hebben we er dus alle belang bij de software een voorspoedige toekomst te blijven wensen.

Egbert de SMET
Universiteit Antwerpen
Gratiekapelstraat 10
2000 Antwerpen
egbert.desmet@ua.ac.be
<http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=egbert.desmet>

April 2013

Noten

- ¹ Rao, I.K. Ravichandra. Automation of Academic Libraries in India: Status, Problems and Future. *CALIBER-97* [online], maart 1997, nr 6-8, p. 1-4. <<http://hdl.handle.net/1944/1722>> (geraadpleegd op 9 mei 2013).
- ² *Status_of_Library_automation_in_India: Sheet1* [online]. <<https://docs.google.com/spreadsheet/pub?key=OAu8dWcSWvfUddHJfWDFEdjBhU25wcDI5THktcEpUdWc&output=html>> (geraadpleegd op 9 mei 2013).
- ³ Rajput, P.S.; Gautam, J.N. Automation and problems in their implementation, an investigation of special libraries in Indore, India. *International Journal of Library and Information Science*, oktober 2010, Vol. 2, nr 7, p. 143-147.
- ⁴ In een aantal landen in Latijns-Amerika verkiezen ook "bibliotheken" de benaming "documentatie-centrum" om een of andere reden.
- ⁵ Zie bijv. "hstore" in *PostgreSQL*: <<http://www.postgresql.org/docs/9.0/static/hstore.html>> (geraadpleegd op 9 mei 2013).
- ⁶ *ISIS* laat evenwel ook "relaties" tussen databases toe, die in "run-time" worden uitgevoerd in de parser die de uitvoer (printing, sortering, indexering) bepaalt en gegevens van andere databases kan ophalen met de "REF"-functie.
- ⁷ de Smet, Egbert. Special features of the advanced loans module of the ABCD integrated library system. *Program: electronic library and information systems*, 2011, vol. 45, nr 3, p.323 – 332.
- ⁸ de Smet, Egbert; Dhamdhere, Sangeeta N. Publishing and sharing library resources with the ABCD Site. *Information development* [online], 9 juli 2012. <<http://idv.sagepub.com/content/early/2012/07/09/0266666912451187>> (geraadpleegd op 9 mei 2013).
- ⁹ de Smet, Egbert. ABCD as a digital library tool. In: Jose, Antony (ed.). *Advances in digital library development*. Mac-Millan, 2012, p. 135-145.
- ¹⁰ *Lib – Web – Cats* [online] <<http://www.librarytechnology.org/libwebcats/>> (geraadpleegd op 9 mei 2013).